

Erhard Oeser, *PSYCHOZOIKUM. Evolution und Mechanismus der menschlichen Erkenntnisfähigkeit*, Berlin und Hamburg 1987, Verlag Paul Parey, ss. 213, cena 48 DM, ISBN 3-489-63234-6.

Pojęcia „psychozoikum” użył po raz pierwszy Julian Huxley, twórca współczesnej syntetycznej teorii ewolucji. Pojęcie to przyjęli później E. Oeser, K. Lorenz i R. Riedl, aby scharakteryzować wyjątkowe właściwości psychiczne człowieka. Zostało ono wykorzystane do rozwoju dwustopniowego modelu ewolucjonistycznej teorii poznania; łączącej osiągnięcia współczesnej biologii z dotychczasową tradycją filozoficzną.

Książka E. Oesera „Psychozoikum. Ewolucja i mechanizm ludzkiej zdolności poznawczej” została wydana w ramach poczytnej serii „Biologia i ewolucja interdyscyplinarnie”. Autor wychodzi od teorii ewolucji, którą traktuje jako najbardziej ogólną teorię naukową. Pierwszy stopień ewolucjonistycznej teorii poznania jest częścią biologii i wynika bezpośrednio z założeń teorii ewolucji. Zajmuje się on wrodzonymi, a więc genetycznie uwarunkowanymi podstawami ludzkiej zdolności poznawczej. Rozwój ludzkiej zdolności poznawczej wiąże się z udoskonaleniem wewnętrznego aparatu przetwarzania informacji w mózgu. W wyniku kompleksowości tego aparatu pojawia się też nowa istotna jego właściwość systemowa – refleksyjna świadomość. Ewolucjonistyczna teoria poznania pierwszego stopnia zajmuje się więc ludzką zdolnością poznawczą jako skutkiem ewolucji genetyczno-organicznej. Próbuje się tu powiązać wzajemnie filogenezę i ontogenezę indywidualnego rozumu. Natomiast ewolucjonistyczna teoria poznania drugiego stopnia

bada metagenezę kolektywnego rozumu ludzkości ucieleśnionego w rozwoju nauki.

Książka E. Oesera składa się z przedmowy, pięciu podstawowych rozdziałów oraz załącznika, spisu literatury, skorowidzów osobowego i rzeczowego. W przedmowie autor wskazuje na wzajemne powiązania ewolucji, poznania i rozwoju nauki. Podstawowe tezy ewolucjonistycznej teorii poznania (pierwszego stopnia) rozwija się szeroko w rozdziałach: „Poziomy emergencji uniwersalnej ewolucji”, „Epoka człowieka jako katastrofa w historii przyrody”, „Lustro wszechświata: ewolucja świadomości”, „Kolektywny rozum: mechanizm inteligencji termitów”, „Dzikie myślenie: pochodzenie ludzkiej zdolności poznawczej”. E. Oeser wskazuje na cechy uniwersalnej ewolucji i jej podstawowe fazy (prebiotyczna, biotyczna i postbiotyczna). Cechą ewolucji biologicznej jest przystosowywanie się organizmów do warunków środowiska. Stąd też determinanty genetyczne określają zarówno wyposażenie organiczno-fizjologiczne jak też sposoby zachowania. Ewolucja człowieka wiązała się jednak z rozwojem mózgu, prowadząc do powstania świadomości i języka symbolicznego. Doprowadziło to w końcu do powstania kolektywnego rozumu ludzkości o uniwersalnym charakterze. Możliwe było to jednak dopiero po powstaniu pisma, które przełamało dotychczasowe panowanie „dzikiego myślenia”.

E. Koźmicki (Poznań)